

GRAU EN MITJANS AUDIOVISUALS

104813 - DOCUMENTAL DE CREACIÓ: GUIÓ I REALITZACIÓ

Informació general

- Tipus d'assignatura : Optativa
- Coordinador : Rafael Suárez Gómez
- Curs: Quart
- Trimestre: Segon i tercer
- Crèdits: 12
- Professorat:
 - Maria Fernanda Luna Rassa <mlunar@tecnocampus.cat>
 - Carlota Frisón Fernández <cfrison@tecnocampus.cat>
 - Gina Plana Espinet <gplanae@tecnocampus.cat>

Idiomes d'impartició

- Català
- Castellà

L'assignatura s'impartirà durant el primer i el segon trimestre.

Competències que es treballen

Específica

- E5_Dissenyar i realitzar un producte audiovisual (format per imatges fixes o en moviment), atenent tant als seus aspectes tècnics com artístics, en tots els seus components
- E14_Acquirir els coneixements de la història, estètica, evolució i dinàmica del cine, televisió, ràdio, premsa, Internet i videojocs, així com reconèixer l'estètica a través del visionat i l'anàlisi

Bàsiques i Generals

- G2_ Que els estudiants sàpiguin aplicar els seus coneixements a la seva feina o vocació d'una forma professional i tinguin les competències que es solen demostrar per mitjà de l'elaboració i defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi
- G3_ Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi), per emetre judicis per incloguin una reflexió sobre temes rellevants de caire social, científic o ètic
- G5_ Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors, amb un alt grau d'autonomia

Transversal

- T2_ Que els estudiants tinguin capacitat per treballar com a membres d'un equip interdisciplinari ja sigui com a un membre més, o realitzant tasques de direcció amb la finalitat de contribuir a desenvolupar projectes amb pragmatisme i sentit de la responsabilitat, assumint compromisos tenint en compte els recursos disponibles

Descripció

Documental de creació: guió i realització és una assignatura en la qual s'aprendrà què és el tractament creatiu de la realitat, com ha evolucionat al llarg de la història del cinema i per què. És una assignatura que combina una reflexió profunda sobre el cinema del real amb una pràctica intensa d'aquesta modalitat audiovisual mitjançant la creació de peces breus de muntatge en càmera, peça sonora, peces extenses de 20 minuts i crítiques fílmiques de reflexió sobre la producció documental. És una assignatura que combina teoria, reflexió i pràctica d'una forma orgànica, entenent que els i les alumnes ja han desenvolupat un coneixement significatiu de l'audiovisual al llarg dels tres anys previs dels estudis de GMA.

Aquesta assignatura disposa de recursos metodològics i digitals per fer possible la seva continuïtat en modalitat no presencial en el cas de ser necessari per motius relacionats amb la Covid-19. D'aquesta forma s'assegurarà l'assoliment dels mateixos coneixements i competències que s'especifiquen en aquest pla docent.

Resultats d'aprenentatge

- Conèixer els principals moviments, els seus autors més rellevants i l'evolució històrica del gènere documental.
- Haver adquirit la capacitat d'anàlisi de les peces documentals des de la perspectiva estètica, autoral, productiva, històrica i tècnica.
- Saber preproduir, realitzar i comercialitzar un documental de forma eficaç i adaptada al tipus de mitjà on s'emetrà.
- Treballar en equip i de manera autònoma en el desenvolupament d'un producte audiovisual assumint els rols propis d'un equip de producció audiovisual.
- Desenvolupar un pensament complex sobre la imatge documental, la seva narrativa, les tècniques de filmació d'imatges i muntatge diferencials en relació a la ficció.

Metodologia de treball

La metodologia docent es basa en la presentació i anàlisi dels documentals estudiats a classe; a més de la introducció estètic-històrica de la professora, s'analitzarà amb la participació de la tota la classe les implicacions de la peça documental des d'un punt de vista social, estètic, tècnic i fins i tot epistemològic. Els estudiants visualitzaran de manera autònoma un grup de pel·lícules (veure filmografia) que els permetrà tenir un panorama complet de l'evolució del documental.

Les pràctiques, s'entendran com un taller en el qual es debatran els avanços en les fases de producció de cada documental produït pels estudiants: aquelles imatges, muntatges o idees que cada grup vagi desenvolupant es treballaran amb tota la classe per facilitar el bon desenvolupament del documental. Es faran exercicis pràctics per a l'edició d'altres peces (trailer i teaser) per a la distribució del documental.

Cada documental produït pels estudiants: aquelles imatges, muntatges o idees que cada grup vagi desenvolupant es treballaran amb tota la classe per facilitar el bon desenvolupament de la peça. Es faran exercicis pràctics per a l'edició d'altres peces (trailer i teaser) per a la distribució del documental.

És a dir, les metodologies són: sessions expositives (35%), seminaris (15%), conferències (2%), activitats semidirigides (20%), debats, estudis de cas (8%), presentacions i pràctiques de realització documental (20%).

Aquest curs, a causa de la situació generada per la COVID 19, (si es presenta el cas) algunes de les sessions de grup gran es podran fer en format híbrid: presencial i en línia (via streaming). Això permetrà que els estudiants puguin anar rotativament a les classes presencials, respectant el màxim d'estudiants per aula que imposen les mesures de distanciament. Quan no els toqui sessió presencial podran seguir la classe en línia des de casa.

Pel que fa a les sessions de pràctiques i visites externes a espais més reduïts (com laboratoris, estudis, plató), si s'escau es treballarà simultàniament en diversos espais per tal de garantir que es compleixen les condicions establertes pels protocols de seguretat. Les sessions relacionades amb festivals, projeccions i visites a museus estaran subjectes als canvis de la seva programació.

Continguts

BLOC A: EL DOCUMENTAL DE CREACIÓ

A1. Introducció al documental de creació

- 1.1. Una aproximació conceptual al documental de creació. Els universos documentals
- 1.2. La qüestió del realisme, la verosimilitut i el compromís autoral
- 1.3. Classificació i categories de documental
- 1.4. Principis de creació documental: Rabiger, Segarra

A2. El Documental i la postmodernitat

- 2.1. Girs en el documental
- 2.2. El documental performatiu
- 2.3. El fals documental (mockumentary)
- 2.4. El documental autobiogràfic/gir subjectiu: Jonas Mekas, Ross Mc.Elwee, Andrés Di Tella, Jonathan Caouette, Alan Berliner, Joaquim Jordà, Chantal Akerman

A3. Documental i Cinema moderne: els límits de l'objectivitat

- 3.1. Free Cinema: Lindsay Anderson, Tony Richardson
- 3.2. El cinema directe nord-americà: Robert Drew, Albert y David Maysles, D.A. Pennebaker
- 3.3. El Candid eye canadenc: Michael Brault
- 3.4. El cinema verité i qüestionamentes al directe. El documentalista com agent catalizador. Jean Rouch i Frederick Wiseman.

A4. Orígens del documental: realisme, pensament, avantguarda i us social

- 4.1. El documental clàssic. Francis i Robert Flaherty, Margaret Mead

- 4.2. El documental i les avantguardes dels anys 20 i 30: Dziga Vértov, Walter Ruttmann, Jean Vigo
- 4.3. Institucionalització del cinema social. Documental polític i de confrontació. John Grierson, Joris Ivens
- 4.4. National Film Board, BBC i el rol dels mitjans en la producció? documental

A5. El documental en contextos de guerra i post/conflictes

- 5.1. Transformacions del documental a la II Guerra Mundial
- 5.2. Alemanya, Itàlia i els EUA: Frank Capra, Leni Riefenstahl
- 5.3. Imatge i retòrica després de l'Holocaust: Lanzmann, Resnais, Perlov
- 5.4. Cartografies del documental, refugitats, migracions i post/conflictes contemporanis, heterotopias rurals

A6. Documental Postcolonial. Imatges d'Àfrica i Amèrica Llatina

- 6.1. "Hacia un tercer cine latinoamericano": Cuba, Argentina, Brasil, Bolívia, Colòmbia, Chile
- 6.2. Antropologia i documental. Els límits de l'etnografia Jean Rouch, Timothy Asch
- 6.3. Documental postcolonial i cinema en els marges: Trinh T. Minha
- 6.4. Contra-arxius i noves etnografies documentals: Eryk Rocha, Ben Russell

A7. Noves reflexions a través del documental: material d'arxiu

- 7.1. Redescobriments dels arxius i el paper de la memòria
- 7.2. Foundfootage, tècniques i exploracions de l'arxiu digital
- 7.3. Altres geografies del documental autobiogràfic: Albertina Carri, Noami Kawase, Paz Encina
- 7.4. El collage al cinema documental. Maria Luisa Ortega

A8. Transicions

- 8.1. Assaig documental/gir reflexiu: formes i maneres assaigístiques. Chris Marker, Agnès Varda, Ross McElwee, Alan Cavalier, Andrés Duque
- 8.2. Dictadura i transició a Espanya: la memòria i l'oblit. Val de Omar, Martín Patino, Jaime Chávarri, Llorenç Soler, Jaime Camino
- 8.3. Esdevenir del Feminisme
- 8.4. Territoris-mutació?: Ujjica, Keiller, Wilkerson, Glavonic, Mograbi, Heise

A9. Noves imatges documentals. Documental expandit i immersiu

- 9.1. Experiències immersives: la imatge interfície
- 9.2. Realitat Virtual: immersió, empatia i interactivitat
- 9.3. Webdocumental
- 9.4. Documental d'animació
- 9.5. Noves circulacions en el documental

BLOC B: PROCÉS DE CREACIÓ AL DOCUMENTAL

B1. La idea

- b1.1. Idea, història, sinopsi
- b1.2. Tipus, topos i recerca
- b1.3. Documentació i fonts

B2. El guió documental

- b.2.1. Característiques del guió documental
- b.2.2. Guió de rodatge
- b.2.3. Guió en el muntatge

B3. Els personatges

- b.3.1. Selecció i treball previ
- b.3.2. Tractament visual i sonor
- b.3.3. Qüestions ètiques en el treball amb els personatges

B4. Estructures, recursos narratius i posada en escena

- b.4.1. Organització narrativa del material documental
- b.4.2. Observar o provocar
- b.4.3. Seqüència, durada i presa
- b.4.4. Tractament i concepció global
- b.4.5. So, paraula i música
- b.4.6. Narrador, entrevista, diàleg

B5. Realització, mirada i pols documental

- b.5.1. Models de rodatge
- b.5.2. Punt de vista
- b.5.3. Condicionants del material

B6. Arxiu i document: material visual i sonor

- b.6.1. Rastres heterogenis del real
- b.6.2. Integració de materials i estil
- b.6.3. Dinamització, posproducció, animació

B7. El muntatge documental

- b.7.1. Guió i muntatge
- b.7.2. Ritme i estructura

- b.7.3. El muntatge de la paraula
- b.7.4. Muntatge i discurs

B8. Producció, distribució i exhibició: el documental i la indústria

- b.8.1. Disseny de l'estratègia de finançament i comercialització
- b.8.2. Circuits de producció i exhibició: festivals de cinema documental
- b.8.3. Plataformes documentals i documental interactiu
- b.8.4. Tendències en la producció i distribució documental

El Bloc A i el Bloc B es treballaran simultàniament, no seran consecutius

Activitats d'aprenentatge

Examen Final (un per trimestre)

Es podrà optar a fer un examen per trimestre o un únic examen final.

L'estudiant haurà d'obtenir una qualificació mínima de 5 per tal que les altres activitats avaluatives siguin preses en consideració per a calcular la qualificació.

[competències: G2, G3, G5, E14]

Peça de muntatge en càmera

Ideació, planificació i enregistrament d'una peça de 5 minuts de durada de muntatge en càmera.

Activitat individual. Cada alumne ha d'escollir una franja horària d'entre les 24 hores del dia en la qual realitzarà la seva peça; l'hora haurà de reflectir-se en algun moment del vídeo.

La temàtica es plantejarà en classe.

[competències: G2, G5, E14, E5]

Si es presenten restriccions per a gravar en exteriors es manté la lògica de l'activitat amb enregistraments des de casa amb càmeres pròpies.

Documental de creació de 20 minuts

Elaboració d'un documental de creació de 20 minuts de durada.

Activitat en equips de 3-5 persones amb funcions definides (responsables però col·laboratives)

Es cobriran les fases de preproducció, guió, realització, edició, postproducció i disseny de comercialització/ pla de difusió

[competències: G2, G3, G5, E14, E5, T2]

Si es presenten restriccions per a gravar en exteriors es donaran opcions d'enregistrament de testimoniatges per webcam o d'enregistraments quotidians amb càmeres pròpies.

Crítiques cinematogràfiques

Crítica cinematogràfica especialitzada: estètica, estructura, significació en la història del documental, materials, estructura narrativa, etc.

S'han de lliurar el dimarts següent a la finalització de l'explicació del tema amb el qual es relacionen.

El lliurament ha de ser en paper i per Turnitin

Dues pàgines màxim, notes al peu al final i il·limitades. La bibliografia utilitzada ha de ser especialitzada.

Correcció ortogràfica (-0'25 punts per falta)

Els plagis equivaldran a una qualificació de 0 punts a l'apartat sencer de crítica cinematogràfica, això vol dir que es perdrà el 15% de la nota final.

Crítica extra

Hi ha la possibilitat de millorar la qualificació o augmentar la mitjana si es realitza voluntàriament una crítica del Festival de Cinema d'Autor, de L'Alternativa, del IN-EDIT, de la Mostra Internacional de Films de Dones o del Documental del Mes.

[competències: G2, G3, G5, E14, E5, T2]

En cas de modificacions, es buscarà l'opció de seguir l'esdeveniment online. En cas de cancel·lació es reemplaçaran per altres activitats o pel·lícules equivalents.

Peça sonora

Creació d'una cartografia sonora. Sobre 5 minuts d'imatges ja gravades del Documental de creació de 20 minuts es confeccionarà un nou camp sonor a través d'enregistraments de nous audios. Implicacions: escolta activa i reflexiva.

Activitat en grup, format pels equips ja constituïts per a l'elaboració de Documental de creació.

[competències: G2, G3, G5, E14]

Si es presenten restriccions per a gravar en exteriors, els enregistraments necessaris per a realitzar la nova escolta dels 5 minuts es realitzaran en l'àmbit domèstic.

Visites a espais de video-instal·lació documental (subjecte a disponibilitat)

Sistema d'avaluació

a) Examen Final (25%)

b) Treball Individual (25%)

b1. Peça de muntatge en càmera (10%)

b2. Crítiques cinematogràfiques (15%)

c) Treball col·lectiu (50%)

c.1 Documental de 20 min. (30%)

c.2 Peca sonora (10%)

c.3 Teaser (5%)

c.4 Trailer (5%)

d) Activitats presencials obligatòries:

Visites a video-instal·lacions, selecció Documental del mes i festivals de cine i documental (subjecte a la programació)

L'estudiant haurà d'obtenir una qualificació mínima de 5 al exàmen final per tal que les altres activitats avaluatives siguin preses en consideració per a calcular la qualificació.

Recuperació

Només és recuperable l'examen teòric. En cas d'haver fet dos parcials la mitjana dels quals resulti suspesa, els estudiants hauran de presentar-se a un únic examen de recuperació de tota la matèria.

FILMOGRAFIA (Aquesta filmografia és obligatòria, per tant és matèria d'avaluació).

Nanook el esquimal (Francis i Robert Flaherty, 1922)

Berlín, sinfonía de una gran ciudad (Walter Ruttmann, 1928)

El hombre de la cámara (Dziga Vértov, 1929)

Lluvia (Joris Ivens, 1929)

Tierra sin pan 'Las Hurdes' (Luis Buñuel, 1933)

Night mail (Harry Watt, Basil Wright, 1936)

El triunfo de la voluntad (Leni Riefenstahl, 1936-37)

The River (Pare Lorentz, 1950)

Les maîtres fous (Jean Rouch, 1955)

Noche y niebla (Alain Resnais, 1955)

Cartas de Siberia (Chris Marker, 1957)

Moi, une noir (Jean Rouch, 1958)

Primary (Robert Drew, 1960)

Chronique d'un été (Jean Rouch i Edgar Morin, 1961)

The war game (Peter Watkins, 1965)

52 Domingos (Llorenç Soler, 1966)

Titicut Follies (Frederik Wiseman, 1967)

Salesman (Hermanos Albert i David Maysles, 1968)

El desencanto (Jaime Chávarri, 1976)

Agarrando pueblo (Luis Ospina i Carlos Mayolo, 1977)

Queridísimos verdugos (Basilio Martín Patino, 1977)

Nuestra voz de tierra, memoria y futuro (Marta Rodríguez i Jorge Silva, 1982)

Reassemblage (Trin T. Min-ha, 1982)

Sans Soleil (Chris Marker, 1983)

Tokio Ga (Wim Wenders, 1985)
The thin blue line (Errol Morris, 1988)
Ser y tener (Nicolas Philibert, 1992)
London (Patrick Keiller, 1994)
Casas Viejas (Basilio Martin Patino, 1996)
Monos como Becky (Joaquim Jordà, 1999)
Buena Vista Social Club (Wim Wenders, 1999)
Out of the present (Andrei Ujica, 1999)
Tren de sombras (Jose Luis Guerín, 1999)
Los espigadores y la espigadora (Agnès Varda, 2000)
Bright Leaves (Ross Mc.Elwee, 2002)
Los rubios (Albertina Carri, 2003)
Tarnation (Jonathan Caouette, 2003)
Capturing the Friedmans (Andrew Jarecki, 2003)
Grizzly Man (Werner Herzog, 2005)
No home movie (Chantal Akerman, 2005)
Santiago (Joao Moreira-Salles, 2006)
Wide awake (Alan Berliner, 2006)
Jogo de escena (Eduardo Coutinho, 2007)
Waltz con Bashir (Ari Folman, 2008)
48 (Susana De Sousa Dias, 2009)
Nostalgia de la luz (Patricio Guzmán, 2010)
Cuchillo de palo (Renate Costa, 2010)
5 Broken Cameras (Emai Burnat y Guy Davidi, 2011)
Resistencia en la línea negra (Amado Villafaña, Saúl Gil y Rafael Mojica, Silvestre Gil Zarabata, 2011)
Tralas luces (Sandra Sánchez, 2011)
Searching for Sugar Man (Malik Bendjelloul, 2012)
La mirada del silencio (Joshua Oppenheimer, 2014)
Machine gun or Typewriter? (Travis Wilkerson, 2015)
Cinema novo (Eryk Rocha, 2016)
I am not your negro (Raul Peck, 2016)
Ensayo final para utopía (Andrés Duque, 2016)
Muchos hijos, un mono y un castillo (Gustavo Salmerón, 2017)

Recursos

Bàsics

Bibliografies

- Barnow, Erik (1998). El documental. Historia y estilo. Gedisa.
- Barreiro, Maria Soliña (2013). De madera y niebla: Esbozo crítico del cine documental español. *Icónica* 6, 20-25.
https://www.academia.edu/10631637/_De_madera_y_niebla_Esbozo_crítico_del_cine_documental_español_Icónica_no_6_otoño_2013_Cineteca_Mexicana
- Breschand, Jean (2004). El documental, la otra cara del cine. "Los pequeños cuadernos de Cahiers du Cinema". Paidós.
-

Bruzzi, Stella. (2000). *New Documentary. A critical Introduction*. Indiana University.

- Carrero, Pilar, Talens, Jenaro (2018). *El relato documental* (2ª ed.). Cátedra.
- Català, Josep María y Cerdán, Josetxo (2008). Después de lo real. Pensar las formas del documental, hoy. *Archivos de la Filmoteca Valenciana*, vol. 1 (57-58), 6-25.
- Català, Josep María. (2010). La necesaria impureza del documental. *Líbero, Revista do Programa de Pós-graduação da Faculdade Cásper, Sao Paulo*, 13 (25), 45-56.
- Cuevas Efrén (2008). Del cine doméstico al autobiográfico: camino de ida y vuelta. En Martín, Gregorio (ed.), *Cineastas frente al espejo* (p. 101-120). T&B Editores.
- Cuevas Efrén (2012) "El cine autobiográfico en España: una panorámica", *RILCE* 28 (1), 106-125.
- Gómez Segarra, Manolo (2016). *Quiero hacer un documental* (2ª ed.). Ediciones Rialp.
- García López, Sonia y Gómez Vaquero Laura. (2009). Piedra, papel y tijera. El collage en el cine documental. *Ocho y medio*.
- Luna, María, Mora, Pablo y Samper, Daniela (Eds.) (2021). *Territorio y memoria sin fronteras. Nuevas estrategias para pensar lo real*. Alados, Editorial PUJ, Uniminuto.
- Luna, María. (2018). Mapping heterotopias in Colombian documentary films. En Iván Villarrea y Filippa Rosario (Eds.). *New approaches to cinematic spaces*. Routledge. pp. 166-178
- Minguez, Noberto (ed.). (2019). *Itinerarios y formas del ensayo audiovisual*. Gedisa.
- Nichols, Bill (2013). *Introducción al documental*. Universidad Autónoma de México.
- Rabiger, Michael (2006). *Tratado de dirección de documentales*. Ediciones Omega.
- Rouch, Jean (2003). *Ciné Ethnography*. University of Minnesota Press.
- Sellés, Magdalena (2008). *El documental*. UOC.
- Stara, Daniela. (2016). Por una reconstrucción crítica de Glauber Rocha. *Revista Cinemas d'Amérique Latine*. 24, 40-53. <https://doi.org/10.4000/cinelatino.2504>
- Sucari, Jacobo (2017) Del Espacio Público, a La Ciudad Como Hipertexto orgánico. *Kult-Ur* 4 (7), 199-214.
- Weinrichter, Antonio (2005). *El cine de no ficción: desvíos de lo real*. T&B Editores.

Complementaris

Bibliografies

- Cerdán, Josetxo, Torreiro, Casimiro (2007). *Al otro lado de la ficción. Trece documentalistas españoles contemporáneos*. Cátedra.
- Ledo, Margarita (2004). *Del cine ojo al Dogma 95. Paseo por el amor y muerte del cinematógrafo documental*. Paidós.
- Ortega, María Luisa (2005). Nada es lo que parece. Falsos documentales, hibridaciones y mestizajes del documental en España. *Editorial 8 y ½*.
- Rascaroli, Laura (2008) The Essay Film: Problems, Definitions, Textual Commitments. *Framework: The Journal of Cinema and Media*, 49(2), 24-47.
- Renov, Michael (1993). *Theorizing Documentary*. Routledge.
- Torreiro, Casimiro (2010). *Realidad y creación en el cine de no-ficción*. Cátedra.